

Часне судије, поштовани председниче Владе, даме и господо,

пола века једне од најзначајнијих институција државе и друштва значајан је и престижан јубилеј и прилика да улогу Уставног суда сагледамо из другачије перспективе. Отуда ћу своје обраћање отпочети чланом 166. Устава из 2006. године који каже: “Уставни суд је самосталан и независан државни орган који штити уставност и законитост и људска и мањинска права.“ У овој дефиницији садржана је бит деловања самог Уставног суда. Али, ова институција, управо позивајућу се на члан 166, подразумева и деловање Уставног суда о коме се мање говори и у јавности недовољно зна, а изузетно је значајна за државу и друштво.

Прилика је да о једној посве занемареној, а важној улази Уставног суда, проговоримо управо поводом данашњег јубилеја.

Уставна култура у једној земљи развија се споро, она је процес стицања знања и свести о важности Устава као документа који би требало да заузима највише место на лествици друштвених вредности. Примера ради, Американци свој Устав сматрају политичким и друштвеним светим писмом, Британци глорификују своју уставност, јер немају јединствен, формализован правни акт који се у доктрини назива Уставом, а Французи се, пак не одричу Де Головог Устава који инсистира на националној суверености иако је Француска поодавно чланица Европске уније. Наиме, инсистирање на продубљивању свести грађана о значају Устава, у овим земљама је изузетно видљива и траје дуго, генерацијама.

У Србији, културолошку мисију о подизању јавне свести о Уставу као носиоцу највиших друштвених вредности, пре свих мора да обавља управо Уставни суд. Овако мислим првенствено инспирисан речима судије Хјуза који каже: “Ми, судије, налазимо се под Уставом, али Устав је оно што ми кажемо да јесте.“

Уставна култура која је, нажалост, у нашој земљи још увек апстрактна синтагма, није само уставна већ и демократска култура. Она представља и подизање свести грађана о Уставу као инструменту ограничавања злоупотребе власти, нарочито извршне, а не као средству за провођење политичке актуелне власти.

Најзад, у свести сваке шире људске заједнице уставна култура је испреплетана колико писаним нормама толико и неписаним правилима понашања, то јест обичајима. Отуда је мисија Уставног суда да, тумачећи писано слово Устава, не занемари његов дух, његову универзалну, цивилизацијску, људску димензију, која произилази из његове целине. На томе је посебно инсистирао Монтескје, творац савремене теорије о подели

власти, а да се похвалимо, неколико стотина година раније подела власти на судску и административну извршена је већ у Душановом законик.

Само на такав начин можемо поставити темеље уставне културе – предвођени Уставним судом и уз помоћ и анимацију шире заједнице и носилаца просветитељске улоге у друштву, од породице, преко школе, па до медија.

Циљ је да грађани спознају значај Устава и уставних институција како би и они сами, у мери у којој то модерна демократија допушта, могли да учествују у стварању уставне културе. Тако ће и сам Уставни суд, као чувар Устава, подићи свој углед, свој ауторитет у јавности.

Улога Уставног суда је чак и саветодавна и то је његов специфични допринос развоју и унапређењу нашег законодавства. Наиме, одлучујући о томе да ли је неки закон у складу са Уставом или не, Уставни суд би требало да подстакне, упуту, посаветује законодавца како да уреди одређено питање или друштвени однос, а да се не огреши о Устав своје земље. Ако то Уставни суд учини аргументацијом заснованом на Уставу, поштујући основна начела и правила уставотворне науке и струке, сачуваће Уставом прокламовану поделу власти и уједно помоћи да се закони наше земље унапреде. Отуда ову саветодавну улогу Уставног суда сматрам изванредно значајном.

Нераскидива са претходном јесте и едукативна улога Уставног суда. То је други, једнако значајан елемент на који се ретко указује. Није довољно да се само пресуди да ли се неки закон огрешио о слово Устава. Заправо, чини се да је, уз пресуду, једнако важно, у извесном смислу у важније, образложење које управо носи атрибуте едукације. Речју – одлука Уставног суда производи правно дејство, али је добро образложење оно које убеђује јавност да је изречена правда, односно објашњава основна начела и вредности Устава и као такво је од пресудне важности за будућност уставне демократије.

Зато би требало да управо образложења одлука Уставног суда, нарочито у најзначајнијим споровима, буду мале по обиму, а у ствари велике са аспекта науке и струке. Само таква ће бити од користи будућим законописцима, посвећеницима уставотворној науци, али и студентима права и иних хуманистичких дисциплина који ће више сазнати о примени Устава и његовом бићу.

Од судија Уставног суда највише зависи шта Устав јесте, како рече судија Хјуз. Зато Устав и прописује да његови чувари и тумачи, а то сте ви – судије Уставног суда, поред завидног животног и професионалног искуства, морају бити и „истакнути правници“. Ова последња одредница, рекао бих, не односи се само на стручност, већ профилише и човека од моралног интегритета и снажне индивидуалности.

Судију доживљавам као особу која сједињује у себи врлине непристрасног, мудрог законодавца и одговорног државног службеника. Способан да спор решава не занемарујући шири друштвено-политички и историјски контекст, имун на притиске сваке врсте, судија Уставног суда Србије са својим колегама мора да изгради бастион одбране владавине права која суштински значи подређеност политике и нарочито извршне власти објективном праву.

Нека нам је срећно пола века уставног судства у Србији. На тој традицији засновано је наше надање да судије јесу и да ће бити такви каквим их је још Аристотел оквалификовао: „Ићи судији значи ићи правди“. А каква су очекивања оних који иду пред Уставни суд обраћајући се коначној правди у Србији, чекајући његову одлуку...увек мислите о томе часне судије.